

İZMİR TİCARET ODASI

AB SÜRECİNDE TÜRKİYE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Sevgi Babacan

Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü

Stajyer

Temmuz 2006

İÇİNDEKİLER

I. SEKTÖRÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

II. TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK VE SORUNLAR

III. AB'DE HAYVANCILIK

IV. TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN GELİŞMELER

V. GENEL DEĞERLENDİRME

I. SEKTÖRÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

İnsanların yeterli ve dengeli beslenmesinde önemli rolü bulunan hayvancılık sektörü ulusal geliri ve istihdamı artırmak, et, süt, tekstil, deri, kozmetik ve ilaç sanayi dallarına hammadde sağlamak ve dengeli kalkınmaya katkıda bulunmak, kırsal alandaki açık ve gizli işsizliği azaltmak ve önlemek, kalkınma ve sanayileşme finansmanını öz kaynaklara dayandırmak, ihracat yoluyla döviz gelirlerini arttırmak, göç olaylarını ve bunun ortaya çıkardığı sosyal sıkıntıları azaltmak ve önlemek gibi önemli ekonomik ve sosyal fonksiyonlara sahiptir.

Hayvancılık sektörünün kırsal alandan kente nüfus göçünü önlemek gibi günümüz Türkiye'sinde yaşamsal önem taşıyan bir sosyo-ekonomik görevi de bulunmaktadır. Türkiye mevcut sosyo-ekonomik ve coğrafi özellikleri bakımından her türlü hayvansal ürün üretimi için uygun ortam ve oldukça önemli bir potansiyele sahiptir. Türkiye'de GSMH içerisinde yalnızca hayvancılığın yüzde 6'lar düzeyinde bir paya sahip olması bunun önemli bir göstergesidir. Ancak, ülkenin sahip olduğu bu potansiyelin akılcı ve verimli bir şekilde değerlendirildiğini söylemek mümkün değildir. Özellikle uygulanan bazı makro ekonomik politikalar zaman içerisinde hayvancılık sektörünü gerileme ve yok olma sürecine sokmuştur. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığımız Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren sürekli artarken, 1980 yılından sonra ani bir düşüş göstermiştir. Hayvan başına üretim miktarı artmış olmasına rağmen, hayvancılığımız gelişmiş ülkelerle kıyaslanmayacak düzeyde gerilerde kalmıştır. 1980'den sonra nüfus yüzde 56 artarken, hayvan sayısındaki azalma düşündürücüdür.

Hayvancılık devlete yıllardır başlı başına bir sektör olarak değil tarımın bir alt sektörü olarak tanıtılmıştır. Bu yaklaşım tek başına bir devlet politikası olmamasına rağmen, yönetime hakim olan anlayış devleti bu şekilde yönlendirmiştir.

AB ile tarım alanında yürütülecek müzakere sürecine 05 Aralık 2005'te başlanmıştır. Görüşmelere konu olacak 35 müzakere başlığı içerisinde "tarım ve kırsal kalkınma", "gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı" ile "balıkçılık" olmak üzere üç müzakere başlığı, tarım sektörünü doğrudan ilgilendiren konular olarak öne çıkmaktadır. Müzakere sürecinde yaşanacak olan Türkiye ile AB'nin karşılıklı isteklerinin uyumlaştırılmasına yönelik bir uzlaşma yerine, AB'nin tüzük, karar, görüş ve tavsiye hiyerarşisinde bağlayıcılığa sahip mevcut mevzuatın Türkiye'ye aktarılmasına yönelik zaman ve finansman planlaması şeklinde olacaktır.

II. TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK VE SORUNLAR

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği denildiğinde genellikle sığır ve manda yetiştiriciliği anlaşılmaktadır. Bu türlere bazen at ve deve de eklenebilir. Sığır, dünya süt üretiminin neredeyse tamamını (%86,3-%89,5) et üretiminin de yaklaşık % 25'ini tek başına sağlamaktadır. Dünya besin maddesi üretiminde bu denli büyük paya sahip olması sığırın birçok biyolojik avantajından kaynaklanmaktadır. Özellikle kırmızı et üretimi söz konusu olduğunda Türkiye'nin toplam üretimine manda, koyun ve keçi dışında katkı yapan ya da yapması beklenen tür yoktur. Bir başka ifadeyle Türkiye için sığır sadece süt üretimi değil, et üretimi için de oldukça önemli, hatta vazgeçilmez, kabul edilmelidir.

Avrupa Birliği ile uyum sürecinde "şansı yok" denilen kesim küçük çapta hayvancılık yapan üreticilerdir. Verimli çalışan, ürettiği sütü ve diğer hayvansal ürünleri sağlıklı koşullarda değerlendiren, kayıt altına alan büyük işletmelerin şansı çok yüksektir. Polonya'da da benzer bir

süreç yaşanmıştır. Binlerce küçük işletme kapanmış, ancak büyük işletmeler rekabet ederek yaşamlarını sürdürmüştür. Türkiye'nin tarım ve hayvancılık sektörü diğer ülkelerle çok farklı bir yapıya sahiptir. Örneğin, gelişmiş ülkelerde özellikle Avrupa Birliği'nde tarımsal üretimde hayvancılık sektörünün payı ortalama yüzde 50'nin üzerindedir. Bazı ülkelerde bu oran yüzde 75 hatta yüzde 80'e kadar çıkmaktadır. Türkiye'de ise bu oran yüzde 25 civarındadır. Ayrıca Türkiye'de sadece hayvancılık yapan işletmelerin sayısı çok azdır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı "AB Uyum Sürecinde Hayvancılığımızın Sorunları" adında bir rapor hazırlamıştır. Rapora göre, Türkiye'de 10 milyon 69 bin büyükbaş, 31 milyon 580 bin baş küçük hayvan bulunmaktadır. Toplam 10 milyon 679 bin ton süt üretiminin ancak 3 milyon tonu sanayide işleniyor. Toplam 850 bin ton olan et üretiminin de sadece yarısı (447 bin tonu) kayıtlıdır. 28 milyon ton kaba, 6 milyon ton kesif yem üretilmektedir. Tarım sektöründe 3 milyon 75 bin 516 tarım işletmesi bulunurken, bunlardan (yüzde 2,3'ünde) 72 bin 582'sinde sadece hayvancılık yapılmaktadır.

AB uyum sürecinde Türkiye'de hayvancılık sektörünü inceleyen Bakanlık sektörün karşı karşıya bulunduğu başlıca problemleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Hayvan hastalıkları nedeniyle oluşan ekonomik kayıplar
- Hastalıklar ile mücadele için bütçede ayrılan ödeneklerin yetersizliği
- İşletmelerin çok küçük ve dağınık olması
- Yetersiz teknoloji kullanımı
- Genetik potansiyelin yetersizliği
- Kayıt dışılık
- Eksik veteriner hekim kadrosu
- Pazarlama organizasyonunun yetersizliği
- Yem fiyatlarının yüksek olması

Dünyada küresel bir boyut kazanan ve geçtiğimiz Ekim ayında ülkemizde ortaya çıkan ve Aralık ve Ocak aylarında yayılma gösteren ve 4 kişinin ölümüne yol açan *Kuş gribi* yanında, halen ülkemiz insanlarının sağlığını olumsuz etkileyen ve hayvanlardan insanlara geçen çok sayıda hastalık bulunmaktadır. *Brusella, Şarbon, Verem, Kuduz, Kırım Kongo Kanamalı Ateşi, Trişinella* ve benzeri zoonoz hastalıklar da en az kuş gribi kadar halkımızın sağlığını tehdit etmektedir.

Kanatlı işletmeleri, su ürünleri işletmeleri ve diğer hayvancılık işletmelerinde, kesimhane ve imalathanelerde, yani çiftlikten sofraya kadar tüm gıda zincirinde yeterli sayıda ve yetkili Veteriner hekimlerin görev almaları AB'nin olmazsa olmaz şartlarındandır. Ayrıca Türkiye'de çok yaygın olan ve halk sağlığını tehdit eden birçok hastalığın ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, şap, brusella, çiçek, kuduz, koyun-keçi vebası, tüberküloz, şarbon hastalıklarının kontrol altına alınamadığını ve bu hastalıkların canlı hayvan ve hayvansal ürün ihracatını olumsuz etkilediğini açıklamıştır. Raporda, "Hastalıkların neden olduğu yıllık ekonomik kayıp, süt ve et üretimimizin yüzde 25'in eş değeridir. Bu da yaklaşık 2,7 milyar YTL'dir" denilmiştir.

Büyükbaş hayvancılığımızın temel sorunları altyapı yetersizliği ve organizasyon olmaması; şu andaki politikaların üretenden yana değil, aracı kurumları zengin etmeye yönelik olması ve fiyat istikrarının oluşmamasıdır. Ülkemizde son yıllarda hayvancılık, yeterli politikalar üretilmemesi ve Avrupa Birliği'nin ihracat sübvansiyonları ile desteklenen hayvan ve hayvansal ürünlerini ithal ederek yerli üreticinin para kazanamaması sonucu yok olma noktasına gelmiştir. Hayvancılığımızın geliştirilebilmesi amaçlı, anlaşmalı çiftçi modeline göre ithal edilen 283.000 adet damızlık gebe düvenin dağıldıktan sonra büyük kısmının kayıtları tutulmamış, bakım ve besin yetersizliği, ürün

(et, süt) piyasasında istikrar oluşturulmaması sonucu 300 milyon dolarlık damızlık ithalatından amaçlanan fayda sağlanamamıştır.

Türkiye hayvancılık açısından son derece olumlu şartlara sahiptir ve bu alandaki potansiyel çok yüksektir. Ancak, 1980'li yıllarda uygulanan yanlış politikalar sonucunda bu sektör çok büyük bir darbe yemiştir. Hayvansal ürünler ihraç eden Türkiye, kendi kendine yeterli olamaz hale gelmiştir. Sektörün temel kurumları, Süt Endüstrisi Kurumu ile Et ve Balık Kurumu elden çıkarılmış ve yerine piyasayı düzenleyecek kurumlar konulamamıştır. Avrupa Birliği, şimdi Türkiye'den piyasayı düzenleyecek müdahale kurumlarının oluşturulmasını istemektedir. Avrupa Birliği'nde süt konusunda müdahale kuruluşları olduğu gibi, Sığır ve Dana Eti Ortak Piyasa Düzeni de 1968'den beri yürürlüktedir. Ortak pazar fiyatı oluşturulmaktadır. Destekleme alımları, depolama ve prim ödemeleri ile üreticiler çok büyük oranda desteklenmekte ayrıca ithalata karşı özel koruma önlemleri alınmaktadır.

Türkiye, 1/98 sayılı Gümrük Birlik Kararına rağmen, AB ihracatçıların önemli imtiyazı sayılan, damızlık hayvan ve et ithalatı ile hayvansal gübre dahil benzeri ürünlerin ithalatı üzerindeki köklü yasaklarına devam etmektedir. Son açıklanan Pozisyon Belgesi'nde, "Bu yasak, tarım ticareti ilişkilerine ve ilerideki tarım ticareti liberalizasyonlarına ciddi bir engel teşkil ediyor ve kabul edilemez" demiştir. Nisan 2005'te Türkiye sığır etinden kaynaklanan piyasa bozuklukları için AB'ye tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Ancak yasalardan en çok etkilenen süt sektörüne makul tazminatlar önermediğinden, bu tartışmalar ertelenmiştir.

Ülkemiz tavukçuluk sektörü ise, hayvancılığımız içerisinde en hızlı gelişen sektör konumundadır. Bu konuda ileri ülkeler seviyesinde entegre tesislere sahiptir. 1950 yılından itibaren gelişmeye başlayan, 1970'li yıllardan ticari boyutta işletmelere dönüşen tavukçuluk sektörü, 1980'den sonra damızlıkçı işletmelerin kurulmasıyla yeni bir ivme kazanmıştır.

1987'de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca uygulanan Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu ile, ülke ihtiyacının dışında oldukça büyük bir ihracat kapasitesine de ulaşılmıştır.

AB'nin kuş gripinin ortaya çıkması üzerine Türkiye'ye kanatlı hayvan ve ürünlerinde uygulamaya başladığı ithalat yasağını 2006 yılı sonuna kadar uzatan kararını değerlendiren Keskinoğlu Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Üyesi ve Pazarlama Grup Başkanı Keskin Keskinoğlu, Türkiye'de hastalığın etkilerinin tamamen geçtiğini açıkladığını belirterek "Biz AB'ye ihracata hazırız" diye konuşmuştur.

Keskinoğlu, sektördeki birçok firmanın kuş gribi hastalığı nedeniyle zarar ettiğini anımsatarak "Tarım Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalarda ve Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'nün internet sitesinde Türkiye'de kuş gribi tehlikesinin kalmadığı belirtildi. Ülkemizde kuş gripinin etkilerinin tamamen geçtiği yetkili kişilerin açıklamalarıyla da doğrulandı. Dolayısıyla AB'ye ihracat yasağı konusunda ortada bir engel yok, Fakat AB 2006'nın sonunu kadar piliç eti ithalatını yasakladı." demiştir.

III. AB'DE HAYVANCILIK

AB'de 1987 ile 1997 yılları arasında hayvancılık sektöründeki toplam hayvan sayısında değişiklik olmamasına rağmen, hayvan cinsleri arasındaki dağılım değişmiştir. Süt ürünleri elde edilen ineklerin sayısı 1984'de süte kota uygulanmasıyla $\frac{1}{4}$ azalmıştır. Aynı zamanda sürülerdeki ortalama hayvan sayısı artmıştır. 1997 yılında AB'de en büyük sürüler, birim başına 68 büyükbaşla İngiltere'de, 51 ile Danimarka'da, 44 ile Hollanda'daydı. En küçük sürüler ise, birim başına ortalama 8 büyükbaşla Avusturya, Portekiz ve Yunanistan'da olmuştur.

AB genelinde koyun sayısı ise, büyükbaş sektörünün küçülmesinden doğan otlama alanlarının kullanıma açılmasıyla, 1987-1997 tarihleri arasında %10'luk bir artış kaydetmiştir. Bu sektörde üye ülkeler arasında önemli farklılıklar gözlenmiştir. İrlanda (+%61), Hollanda (+%49) ve Danimarka'da (+%41) toplam koyun sayısı artarken, Yunanistan ve İspanya'da değişim olmamıştır. Aynı dönemde, Fransa (-%6) ve Belçika'da (-%16) ise toplam koyun sayısı azalma göstermiştir (Bununla birlikte, Fransa'da 1970-1987 tarihleri arasındaki toplam koyun sayısındaki %15'lik artışı da göz önünde bulundurmak gerekir). Sürü başına düşen koyun sayısı da, Avusturya'da 20 ile İngiltere'de 490 olmak üzere, AB genelinde büyük farklılık göstermektedir.

1987-1997 tarihleri arasında toplam domuz sayısındaki %5'lik azalmayla birlikte, İrlanda'da %90'lık artış kaydedilirken, İspanya ve Hollanda'da yaklaşık %15'lik ve Almanya'da %25'lik azalma kaydedilmiştir. AB genelinde ortalama sürüdeki domuz sayısı ise Hollanda'da 176 ile Portekiz'de 7 olmak üzere, koyun sektöründe olduğu gibi büyük farklılık göstermektedir.

Tavuk çiftliklerindeki ortalama tavuk sayısı ise, tarım üretim birimlerindeki genel büyümeye uygun olarak, 1975 ile 1997 tarihleri arasında 7 kat artarak, çiftlik başına 5000 tavuktan 34500 tavuğa çıkmıştır.

Avrupa Birliği üyesi 15 ülke içerisinde sığır varlığı Türkiye' den daha fazla olan üç ülke (Almanya, Fransa ve İngiltere) vardır. Geri kalan ülkeler içerisinde sığır varlığı Türkiye' ye en yakın olan İtalya'nın toplam sığır sayısı Türkiye'nin sığır varlığından yaklaşık 3,5 milyon baş daha azdır. Buna karşılık söz konusu ülkelerde gerek sağılan inek başına süt verimi, gerek ortalama karkas ağırlığı Türkiye ortalamalarından oldukça yüksektir. Bu durum hem toplam et hem de toplam süt üretiminde Türkiye'den daha fazla üretim gerçekleştiren ülke sayısını beşe yükseltmektedir.

Türkiye ile AB ülkelerinin sığır yetiştiricilikleri arasındaki farklılık sadece verim seviyesi ve üretim değerleri ile sınırlı değildir. Bunlardan daha önemlisi, özellikle verim seviyesinin daha yüksek olmasını mümkün kılan doğal ve yapısal farklılıklardır. AB ülkelerinde tarımda çalışan nüfusun toplam nüfusa oranı küçük,

- işletme başına hayvan sayısı yüksek,
- işletmelerin ortalama arazi büyüklüğü fazla,
- bilgi ve teknoloji kullanımı yaygın,
- üreticiler örgütlü,
- ürün ve hammadde fiyatları istikrarlıdır.

AB ile Türkiye'deki tarım ve hayvancılık karşılaştırıldığında dikkat çekici konular şöyle sıralanabilir :

1. AB'de Ortalama işletme büyüklüğü Türkiye'dekinin yaklaşık üç katıdır
2. AB'de tarımsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı yaklaşık 9 kat düşüktür.

3. Tarımsal üretim değerinde hayvancılığın payı AB'nde daha yüksek (%58,2 ve %32,0), fakat hayvansal üretim değeri içerisinde sığırın payı yaklaşık aynı, hatta Türkiye'de biraz daha fazladır.

Türkiye ve Avrupa Birliğinde Sığırcılıkla İlgili Bazı Unsurlara İlişkin Değerler

Özellik	Avrupa Birliği (15)	Türkiye
Tarım Arazisi (1000 ha)	135.706	18.321
Tarım İşletmesi sayısı (1000)	7.815	4.068
Ortalama İşletme Büyüklüğü (da)	164	58
Nüfus (1000)	371.575	63.700
Tarımda Çalışan Kişi sayısı	7.857	13.123
Tarımda Çalışan Nüfusun Payı (%)	5,3	45,0
Tarımsal Üretim Değerinde Hayvancılığın Payı	51,9	32,0
Hayvansal Üretim Değerinde Sığırcılığın Payı	58,2	60,6
Sığır Yetiştiren İşletme Sayısı (1000)	2.124	2674
İşletme Başına Sığır Sayısı	38,7	3,9
İnek Sütü Üretimi(1000 t)	120.161	9.971
Sanayiye Teslim Edilen Süt (1000 t)	113.014	1.500-2.000
Süt Sığırı Yetiştiren İşletmelerin Tarım	27,1	65,7
İşletmelerine Oranı, %	309,8	181,8

IV. TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN GELİŞMELER

Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği (SETBİR), Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ciddi sıkıntılar yaşanırken, müzakere sürecinde en önemli sorun kaynağını oluşturan tarım, özellikle de hayvancılık konusunda çok önemli adımlar atmış ve Avrupa Birliği'nin canlı hayvan, et ve süt politikalarını etkileyen, yön veren 3 önemli kuruluşa üye olmuştur.

Avrupa Süt Birliği - EDA

Avrupa Komisyonu'nda süt sanayinin tek ve ortak sesi olarak temsil görevini üstlenmiştir. Avrupa süt sanayinin etkin, yetkin ve rekabetçi yapısının sürdürülebilmesi amacı ile AB içi ve uluslararası rekabete açık, tüketicinin uygun fiyata yüksek kaliteli ürüne ulaşmasını garantileyen, hammadde tedarikinde üreticiye uygun ödemeyi yapan, dinamik hizmet politikası ile çevreye duyarlı bir örgüttür.

Avrupa Et Sanayicileri Derneği - CLITRAVI

1958 yılında kurulan Avrupa Et Sanayicileri Derneği CLITRAVI, Avrupa Birliği et endüstrisini temsil eden bir kuruluş olmasının yanı sıra, AB kurumları nezdinde etkin bir konuma sahip olup, bu kurumlarda resmi olarak görev almakta, sektörü temsilen müzakerelere, toplantılara katılmaktadır. Tüm AB kurumları nezdinde kırmızı et sektörü ile ilgili görüşmeleri, kararları, istatistikleri, düzenli olarak üyelere ileten dernek, üyelerin görüşlerini bu kurumlarda dile getirmektedir.

Avrupa Birliği Canlı Hayvan ve Et Ticareti Birliği - UECBV

1952 yılında kurulan Avrupa Birliği Canlı Hayvan ve Et Ticareti Birliği (UECBV), canlı hayvan ticareti, canlı hayvan borsaları, canlı hayvan alım-satımı ile uğraşan birlikler ve et ticareti ile uğraşan işletmelerin, mezbahaların, kesimhanelerin ve et işleme tesislerinin ulusal düzeyde temsilcilerinden oluşan bir federasyondur.

AB bünyesindeki derneklere üye olmakla Türk hayvancılık sektörünün gelişimi için büyük bir adım atıldığını vurgulayan SETBİR Başkanı ve Bahçivan Gıda Genel Müdürü Erdal Bahçivan, "Hayvancılık getirdiği katma değer açısından AB için oldukça önemli bir sektör" diye konuşmuştur. Türkiye'deki mevcut hayvan ırkının değiştirilmesi ve doğru üretim koşullarıyla varolan potansiyelinin açığa çıkartılması gerektiğini belirten Bahçivan, AB içinden seçilecek yeni damızlık ırklarla bunun başarılacağını belirtmiştir. Bahçivan, "Köy mantığı, mevcut hayvan yapısı ve bürokratik engellerle bu işi geliştirmek çok zor. Zaten AB'nin kapıları da bu nedenle şu anda bize kapalı. Biz bu durumu değiştirmek için çalışmalarımızı sürdürüyoruz" demiştir.

Türkiye'de et ve süt üretiminde kayıt dışının çok fazla olduğuna da değinen Bahçivan, " 10 milyon ton süt üretiminin neredeyse yarısı kayıt dışı durumda. 15 yıl önce de aynı rakamlar telaffuz ediliyordu Ette ise durum daha da vahim boyutlarda, üretim rakamları kayıt dışındaki belirsizlik nedeniyle 600 bin ile 1 milyon ton arasında gidip geliyor." demiştir.

Yılda yaklaşık 25 bin baş damızlık süt sığırcı açığı bulunan Türkiye, yaklaşık 15 bin kilometre uzaktaki Avustralya'dan damızlık ithal edecektir.

Yaklaşık 5 milyon dişi büyükbaş hayvanı bulunan Türkiye'nin yılda yaklaşık 30 bin baş damızlık süt sığırcı ihtiyacı bulunmaktadır. Fakat bunun ancak 5 bini yurtiçi üretimle karşılanabilmektedir ve hayvancılık sektörü için bu yıl 700 trilyon lira civarında destekleme yapılması öngörülmektedir. Bu kaynak iyi değerlendirildiğinde sektör çok önemli bir atılım yapabilir.

Süt alanındaki gelişmelerde ise; Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü (TTKMB) kooperatiflerinde AB standartlarına uygun süt toplama merkezleri kurulacaktır. Bu doğrultuda Kütahya bölge birliğine bağlı Simav Tarım Kredi Kooperatifi'nde başlatılan uygulamanın önümüzdeki günlerde diğer kooperatiflere de yaygınlaştırılması beklenmektedir.

Türkiye'de yok olmak üzere olan hayvancılığı canlandırmak, bölgeye ve Türk ekonomisine güç katmak, bölge insanına bilgi ve teknoloji desteği sağlayarak üretim ve ekonomik refah düzeyini yükseltmek amacıyla Şanlıurfa'da yaklaşık 5 yıl önce kurulan Koç-Ata-Sancak Besi ve Süt Çiftliği, AB'ye giriş sürecinde stratejik bir önem taşımaktadır.

Koç-Ata-Sancak Besi ve Süt Çiftliği Genel Müdürü Hüsnü Gümüşayak, Avrupa Birliği ile görüşme tarihi alması ile birlikte Türkiye'nin AB'ye girişi nasıl olacaktır sorusunu gündeme geldiğini belirterek, "Sonuç olarak bir ülkenin çocuklarının, gençlerinin gelişmesi, aldığı doğru beslenme ile birlikte hayvansal ürünlerinin payı çok önemlidir. Bunun için ülkemizin kaynakları uygun. AB

bunları yüksek değerlere çıkarırken, tarım ve hayvancılığına önemli desteklerle desteklemiş. Birliğe yeni katılan üyeler için de bu desteklemeler söz konusu. Ancak, Türkiye büyük bir ülke. Avrupa'nın nüfusunun 5'te birisine sahip. Türkiye'nin AB'ye katılması, bu anlamda AB'ye önemli bir yük oluşturacağını düşündürüyor. Hayvancılık sektörüne böyle bir göz attığımızda, sığır varlığımız 8 milyonun üzerinde. Ancak bunların verimi göz önüne alındığında durum o kadar da iç açıcı değildir. Süt ineğinde yıllık verim yaklaşık bin 700 litrelerdedir. Oysaki Avrupa Birliği rakamlarına bakıldığında 4 bin 800 litrelik süt ineğinin verimi var. Koç-Ata-Sancak çiftliğinin elde ettiği sonuçlarda, 6 bin 500 süt ineği verimi var. Bu miktar AB ortalamasının çok üstündedir. Türkiye'nin en büyük, Avrupa'nın da çok önemli sayılı çiftliklerinden birisi olarak üretim son teknolojik ortamlarda yapıyor ve bu sonuçlar elde edilmektedir. Gerekli koşullar sağlandığı zaman, bunun yapılmaması mümkün değil. Genel olarak Türkiye'de süt üretimine baktığımız zaman 10 milyon ton süt üretimi var. Ancak bunun yeterli, sağlıklı ve hijyen ortamında yapıldığı ne yazık ki, mümkün değil." demiştir.

Gümüşayak, "GAP büyük bir potansiyel. Potansiyel demek herhalde destek oluyor anlamına geliyor. Avrupa'da, örneğin Hollanda'yı ele alırsak, bütün Avrupa'nın en önemli süt ve et üreticisi. Hollanda diğer ülkeleri besliyor. Hollanda'nın toprağı suyu var, güneşi bizim kadar yok. Bizde güneş ve toprak mevcut. GAP projesi zaten bu bölgenin sulanması ile ilgili oluşturulmuş çok büyük bir proje. Sulama alanları artıkça, çok önemli bir potansiyel olacak. Bu bölgenin avantajı ve potansiyeli büyük. Batıda da hayvancılık yapıyor. Türkiye'nin batısı Avrupa'ya daha yakındır. Ancak bu bölgede yani GAP'ta maliyet çok yüksek. Olayın tek dezavantajı tüketim noktalarına uzaklığı. Bu bölgenin ihtiyacını kat kat karşılayacak. Bölgede süt potansiyelinin üretime dönmesi, burada da modern et ve süt işletmelerinin devreye sokulması gerekiyor. O zaman bu dezavantajlar ortadan kalkmış olacaktır" diye konuşmuştur.

Türkiye'nin bu şartlarda Avrupa'ya giremeyeceğini belirten Koç-Ata-Sancak Besi ve Süt Çiftliği Genel Müdürü Hüsnü Gümüşayak sözlerine şöyle devam etmiştir, "Türkiye bu şartlarda Avrupa Birliği'ne giremez. Bu şartlar derken, eğer 2,5 milyon bakterimiz varsa bu kabul edilebilir bir durum değil. Bırakın AB'ye girmeyi, girmesek dışarıdan bile ihracat şansızım olamaz. Bu Avrupa Birliği'nin kabul edilebilir çok anlamlı bir değeridir. AB'nin haklı olduğu konusu burası olabilir." Ethem Sancak, birkaç yıl önce gelecek gördüğü hayvancılık sektöründe yatırımlara soyundu. AB sürecinde kaliteli sütte yaşanacak kota sorununu avantaja dönüştürmek için, yine yabancı olduğu bir sektöre deneyimli ortaklarla birlikte adım atmıştır.

Sancak, bu hamlesini "Gelecek neredeyse o alana yatırım yapılmalı" şeklinde açıklamaktadır. Sancak, GAP'taki en önemli yatırım olan Koç-Ata Besi Çiftliği'nin üçte bir hissesini alarak girdiğı hayvancılık sektöründe yoluna şu anda sadece Ata ile devam etmektedir.

V. GENEL DEğERLENDİRME

Uzun zamandan beri AB'ye nasıl gireriz sorularıyla uğraşılırken, çok az insan dev bir engeli fark edememektedir. O da AB'nin "tarım kriterleri"dir. Yani sadece "Kopenhag Kriterleri" veya "Kıbrıs" AB kapılarını açmayacaktır. AB Türkiye'nin birçok alanda olduğu gibi tarım alanında da Topluluğa "uyum sağlamasını" istiyor.

Ancak uyumun yolu, modernleşmeden, yani bu sektöre kaynak aktararak işletmelerin çapını büyütmekten, teknolojik düzeylerini geliştirmekten, rekabet güçlerini artırmaktan geçiyor.

Bu nedenle, geçmişte, her yeni genişleme dalgası öncesinde, AB, katılımcı ülkelere tarımsal yapılarını dönüştürmeleri için önemli ek kaynakları aktarmıştır.

Türk tarım politikası ile Avrupa Birliği'nin ortak tarım politikası arasındaki temel farklılıklardan biri fiyat ve destek mekanizmaları arasındaki farklılıktır. AB'nin uygulamakta olduğu tarım politikaları Türkiye'nin tarım konusundaki beklentileri yönünden uygulanması gereken tarım politikaları ile bazı noktalarda örtüşmemektedir. AB, birçok üründe üretime kota uygularken, Türkiye için stratejik özellik taşıyan ürünlerde üretimin artırılması gerekmektedir. Özellikle canlı hayvan, kırmızı et ve ürünleri, süt ve süt ürünleri, bitkisel yağlar ve mısır gibi kronik açığı bulunan ürünlerin serbest piyasa koşullarına terk edilmesinin faturası ağır olacaktır. Kanatlı sektörünün dışında, yıllardır kendi kaderine terk edilen, zahmetli ve kârlılığı olmayan hayvancılık sektörü, AB'nin hayvancılık desteklerinin kısıtlanması ve DTÖ kurallarına göre AB'nin güçlü stoğu ve teknik donanımı ile rekabet edemeyebilir. Yıllardır üzerine gidilmeyen, ertelenen tüberküloz, bruselloz gibi kronik enfeksiyon hastalıklarının yok edilmesi için mücadelesi ile AB'nin mevzuatları sonucunda zorunlu ele alınacak, aksi takdirde bu hastalıklar nedeni ile önümüzdeki yıllarda hayvansal ürünlerin ticareti zorluklarla karşı karşıya kalabilecektir.

Türkiye'de hayvansal üretimin istenilen oranda gelişmemesinin önemli nedenlerinden biri de hayvansal üretimin tarım sektörü içerisinde bir alt sektör olarak algılanması ve bu anlayış çerçevesinde yeterince desteklenmemesidir. Tarım kesimine uygulanan doğrudan ve dolaylı teşvik ve desteklendirmeler de bir anlamda hayvansal üretimin gerilemesine sebep olmuştur. Bunun en güzel örneği bugüne kadar uygulanan hububat taban fiyatlarıdır. Bu politika en azından yem bitkileri üretiminin önünde bir engel teşkil etmiştir. Hayvancılık sektörünün gelişmesi adına kurulması düşünülen "Hayvancılık Organize Sanayi Bölgeleri" projesi bulunmaktadır. Bu düşüncenin uygulamaya konulması sonucunda hayvancılık sektöründe daha fazla verim alınabileceği göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, kanatlı sektörü dışında ülkemiz hayvancılığı kendi çıkarlarımız yönünde hızla ele alınmalı, yalnız AB kriterlerine terk edilmemelidir. Yıllarca kendi politikası olmayan bu sektörde, geç kalınmışlık telafi edilemeyecek boyutlara ulaşılmadan gerekli tedbirler alınmalıdır.

BİLGİ KAYNAKLARI

www.tarim.gov.tr

www.ceterisparibus.net

www.fao.org

www.kobifinans.com.tr

www.deltur.cec.eu.int

www.trakmak.com

www.aydinlanma-seminerleri.com

www.abhaber.com

www.euturkey.org.tr

